

KOMODITY OBILNINÁRSTVA SR V KONKURENCIESCHOPNOSTI ZAHRANIČNÉHO A MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU

CEREAL INDUSTRY SR IN COMPETITION OF INTERNATIONAL TRADE

Alojz Podolák

Anotácia:

Globalizácia medzinárodného obchodu odstraňuje obchodné prekážky, zvyšuje obchodnú výkonnosť, priebežne formuje sektorovú a zahranično-obchodnú štruktúru. Globalizácia a s ňou súvisiaca Nová ekonomika posúva doterajšiu metodológiu národno-komoditnej konkurencie schopnosti a jej komparatívnej výhodnosti domácich vstupov a výstupov do objektívnejšej komparatívnej výhody porovnateľných komodít svetovej konkurencie schopnosti. V tovarovej štruktúre medzinárodného obchodu agrokomodity predstavujú 9-10 % a v rámci nich komoditná skupina obilnín vyše 30 %.

Kľúčové slová:

komodity obilninárstva, konkurencieschopnosť, komparatívna výhoda, ukazovatele RCA, RCA₁, RCA₂

Abstract:

Globalization of international trade abolish trade barriers, increase trade activity, form sectional and international – trade structure. Globalization and coherent New economics advance actual methodology of national commodity of competition and comparative advantage of domestic inputs and outputs into more objective comparative advantage of comparable commodities of the world competition. In commodity structure of international trade represent 9-10 % agrocommodities and intro-them commodity bank – cereals represent more than 30 %.

Keywords:

cereal industry, competition, comparative advantage, indicators RCA, RCA₁, RCA₂

ÚVOD

Agroobchod je trvale "najcitlivejší" problém globalizácie medzinárodného obchodu, prioritným problémom zasadnutí WTO a zasadnutí negociačných skupín integračných zoskupení. Vplyv globalizácie na agroobchod sa prakticky začal formulovaním *Dohody o poľnohospodárstve* už na Uruguajskom kole, kde bola vyjadrená téza - *"že krajiny sa nebudú usilovať o zvyšovanie vlastnej potravinovej sebestačnosti, ale budú nakupovať potraviny na medzinárodných trhoch"*. Rešpektovanie predznačenej tézy zasahuje do reality výživy obyvateľstva najdôležitejších komodít a subkomodít.

V medzinárodnom obchode sa znižuje sektorový obchod s priemyselným tovarom (napríklad v roku 2002 – 3 %), zatiaľ agroobchod a obchod jeho surovín sa zvýšil (+1,5 %). Pružnosť v agroobchode sa mení rastom exportov v Ázii, poklesom rezortov v Severnej Amerike a 2 % znížením exportov v Západnej Európe.

CIEĽ A METÓDY

Cieľom príspevku je analyzovanie konkurencie schopnosti komodít obilninárstva SR ukazovateľmi komparatívnych RCA, RCA₁, RCA₂.

Prvovýrobca potravín a surovín stráca rozhodujúci vplyv na potravinovom trhu. Slovenská konkurenčná schopnosť sa prakticky udržiava cestou využívania (i zneužívania) nákladovej a cenovej konkurencie (nízke mzdy, nízke ceny, menej sofistikované produkty) a tým vznikali výrobné a obchodné riziká v prístupovom procese (i v členstve) na EÚ. Diagnostika konkurencieschopnosti komodít obilninárstva sa preto viac orientuje na agroobchod a je diferencovaná v polohe zahraničného obchodu, oproti konkurencieschopnosti s aplikáciou na medzinárodný obchod.

Problematicku konkurencieschopnosti v zahraničnom obchode analyzujeme ukazovateľmi **komparatívnych výhod RCA**.

$$RCA = \ln(x/m) / (X/M)$$

Vzhľadom k tomu, že kvantifikuje len domáce obchodné vstupy a výstupy tak prakticky objektivizuje len národnú obchodnú výhodnosť obchodovateľnými komoditami.

Vychádzajúc z globálneho obchodného problému, ako i z problematiky novej ekonomiky sa žiada posunúť metodológiu doterajšej komparatívnej výhody obchodu i agrokomodít (RCA) z národnej do **celosvetovej (i medzinárodnej) konkurencieschopnosti ukazovateľmi**:

Index rastu konkurencieschopnosti

$$RCA_1 = \frac{(X_{ij})}{X_i} / \frac{(X_j)}{X_{..}}$$

X_{ij} = export krajiny „i“ v komoditnej skupine „j“

X_i = celkový export krajiny „i“

X_j = svetový export v komoditnej skupine „j“

$X_{..}$ = celkový svetový export

Rovnicou sa porovnáva miera exportu určitej krajiny v danej komoditnej skupine s celkovým exportným podielom danej krajiny na celkovom svetovom exporte.

Index RCA₁ – keď je > 1 naznačuje, že v krajine existujú pri exporte komoditnej skupiny odkryté komparatívnej výhody.

Index čistej obchodnej výkonnosti

$$RCA_2 = \frac{(X_{ij} - M_{ij})}{(X_{ij} + M_{ij})}, \text{ kde}$$

X_{ij} = export krajiny „i“ v komoditnej skupine „j“

M_{ij} = import krajiny „i“ v komoditnej skupine „j“

Tento index (koeficient sa využíva na zhodnotenie čistej obchodnej výkonnosti určitej

krajiny. Hodnoty indexu sa pohybujú v rozpätí
 od – 1 , kedy neexistuje export (poukazuje na komparatívne nevýhody)
 do + 1 , kedy neexistuje import (svedčí o odhalených komparatívnych výhodách)

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Agroobchod SR predstavuje len u nahraditeľných komodít vyše 140 položiek, z čoho 60 – 65 položiek vykazuje komparatívne výhody a vyše 70 položiek dosahuje komparatívne nevýhody.

V rámci nahraditeľných komodít sme v príspevku sledovali komodity obilninárstva (v zmysle 4 kódu), z ktorých trvalú komparatívnu výhodu predstavujú všetky obilné suroviny pšenica, raž, jačmeň, ovos, kukurica. Najvyššiu komparatívnu výhodu predstavujú z finálnych výrobkov najmä slad, pšeničný lepok a škroby. Trvalú komparatívnu nevýhodu predstavujú pšeničná múka, obilné múky všeobecne, krupica.

Koeficienty RCA v obchode s obilninami a výrobkami z obilnín

Tabuľka 1

Komodity	Roky			
	2000	2001	2002	2003
1001 Pšenica a súraž	0,809	-2,275	3,99	0,73
1002 Raž	0,124	-0,846	4,407	2,62
1003 Jačmeň	-1,54	-2,386	-0,13	0,77
1004 Ovos	2,045	-7,359	1,285	5,24
1005 Kukurica	1,811	-0,986	1,023	1,57
1101 Pšeničná múka, múka zo súraže	-0,936	-3,014	-4,514	-1,27
1102 Obilné múky, iné ako pšeničná	-2,201	-9,519	-0,623	-2,44
1103 Krupica, aglom.výrobky	-1,269	-1,589	-2,625	2,68
1104 Obilné zrná inak spracované	3,152	2,486	2,671	-4,94
1105 Múka, krupica, vločky	-2,783	-2,648	-3,737	2,6
1106 Múka, krup. zo suš.struk.	-5,485	-9,698	-2,43	-1,71
1107 Slad	4,105	3,809	4,099	4,27
1108 Škroby, inulín	2,016	1,738	1,612	1,17
1109 Pšeničný lepok	4,059	6,556	4,38	3,11
1902 Cestoviny i varené	0,034	0,177	0,401	0,25
1905 Pekársky tovar, jemné pečivo	0,029	0,27	0,143	0,03
2203 Pivo zo sladu	0,406	0,282	0,283	0,22

Prameň: SPPK, vlastný výpočet

Analýza efektívnosti obchodu komodít obilninárstva cez **kilogramové ceny** upozorňuje, že u komodít komparatívnej výhody dosahujeme nízku efektívnosti a vyššiu kilogramovú cenu ich dovozu, najmä dovozu raže, jačmeňa, ovsa a paradoxne vyššiu kilogramovú cenu vo výrobe obilnej múky, krupice, hoci konkurenčne boli komparatívne nevýhodné.

Kilogramové ceny slovenského agrárneho dovozu a vývozu obilnín a výrobkov z obilia (Sk/kg⁻¹)

Tabuľka 2

Komodity	Kilogr.ceny dovozu				Kilogr.ceny vývozu			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
1001 Pšenica a súraž	4,9	5,86	5,65	4	4,8	6,71	4,76	4,71
1002 Raž	3,62	5,36	21,65	40,86	4,95	11,12	4,92	4,72
1003 Jačmeň	6,89	6,62	4,79	5,33	4,34	5,39	5,73	4,6
1004 Ovos	5,51	7,08	5,73	13,67	2,98	0	7,84	4,68
1005 Kukurica	25,56	7,73	59,68	58,02	6,33	49,59	13,07	6,25
1006 Ryža	13,66	12	12,45	11,77	18,91	14,55	15,21	14,29
1007 Zrná ciroku	37,34	95,17	61,02	98,24	4,63	10,13	7,06	11,58
1008 Pohánka, proso, ost.obilie	15,35	14,49	8,11	8,9	10,86	12,41	5,5	7,5
10 Obilie	8,5	7,06	14,47	10,24	5,86	18,15	7,25	5,77
1101 Pšeničná múka, múka zo súráže	6,06	8,51	8,24	7,4	7,16	7,62	8,07	7,64
1102 Obilné múky, iné ako pšeničná	5,51	9	10,65	8,6	5,95	19,94	9,23	28,48
1103 Krupica, aglom.vyrob. z obil.	7,46	9,31	9,26	8,38	5,71	7,14	13,83	11,79
1104 Obilné zrná inak sprac.	9,46	12,18	14,72	13,49	8,63	8,85	11,57	11,99
1105 Múka, krupica, vločky	30,34	30,39	36,05	34,75	67,51	83,43	42,67	39,82
1106 Múka, krup. zo suš.struk.	43,71	33,71	44,85	35,73	115,21	83,83	49,69	44,7
1107 Slad, tiež pražený	7,79	10,32	11,6	10,83	9,62	13,89	11,6	11,47
1108 Škroby, inulín	22,13	25,12	24,25	21,33	13,65	14,04	14,92	13,93
1109 Pšeničný lepok	60,04	44,32	37,45	33,72	44,85	37,1	37,56	31,63
11 Mlynárske výr.slad, škroby	9	10,46	11,99	11,12	10,07	13,71	11,98	11,61

Prameň: Colná štatistika, vlastný výpočet

V konkurencieschopnosti obilných výrobkov Slovenska v medzinárodnom obchode k obilným komoditám v teritóriu USA, Francúzsko, Maďarsko v roku 2002, je vo výbornej pozícii komparatívnej výhody slovenský slad a obchodné i obilné výrobky, ktoré však v komoditnom národnom obchode mali komparatívnu nevýhodu.

Národná a medzinárodná komparatívna výhoda (r. 2002)

Tabuľka 3

	RCA SR	RCA I.				RCA II.			
		Maďarsko	Francúzsko	USA	SR	Maďarsko	Francúzsko	USA	SR
Obilie	0,72	23,246	18,093	31,206	6,626	0,858	0,767	0,827	0
Obilné výrobky	-0,62	6,629	16,915	9,92	43,631	-0,164	0,092	-0,117	0,05
Slad	4,09	19,659	34,285	2,581	293,772	0,733	0,954	-0,217	0,95

Prameň: FAOSTAT, vlastný výpočet

ZÁVER

Medzinárodné obchodovanie v podmienkach novej ekonomiky a obdobne i v teritóriu najmä vnútorného trhu EÚ nás núti kvantifikovane objektivizovať vstupy a výstupy obchodovateľného tovaru. Nová ekonomika posúva doterajšiu národnú konkurencieschopnosť do vyššej komparatívnej výhody porovnateľných komodít konkurencieschopnosti medzinárodného obchodu. Medzinárodnú konkurencieschopnosť chápeme ako schopnosť krajiny preniknúť obchodom tovarov na svetové trhy a v tomto priestore dosahovať komparatívne výhody medzi ktoré v agroobchode SR patria slad a obilné výrobky.

Literatúra:

Bielik, P.: (2004) Acta oeconomica et informatica, FEM SPU Nitra, 2, 2004

Jeníček, V.: (2004) Economic growth and new economy. In: Agricultural economics, vol. 50, No 1, Prague 2004, s. 1-8, ISSN 0139-570X

Podolák, A.: (2004) New economics – diagnostics of the competitiveness. In: Agricultural economics, vol. 50, No 8, Prague 2004, s. 1-5

Šilerová, E.: (2004) Multifunkce zemědělství a ICT. Vedecké dni FEM Nitra, s. 1048-1051, 2004